

BOTANISCHES INSTITUT
der Universität Wien

Bibliothek

J.-Nr. 995

Sign.

115/28

BOTANISCHES MUSEUM
der k. k. Universität.

J.N.º 995

B

J. 20/14

208/44

202

ANTONII BERTOLONII M. D.

IN ARCHIGYMNASIO BONONIENSI BOTANICES PROFESSORIS PRAESIDIS COLLEGII
MEDICOR. ET CHIRUR. BONON. E XLVIRIS SOCIETAT. ITAL. ACAD. INSTIT.
SCIENT. BONON. SOC. LINNAEAN. LONDINENS. NAT. CURIOS. HALENS.
ET. ALIAR. PLUR. ACAD. SOCII.

COMMENTARIUS
DE MANDRAGORIS

B O N O N I A E
EX TYPOGRAPHAE O EMYGDII AB ULMO ET IOSEPHI TIOCCHI

A. MDCCCXXXIV.

ANTONII BERTOLINI M. D.

IN ACADEMIA SCIENTIARUM INSTITUTI BONONIENSIS
MENSURA ET CAPACITAS TUBULI AERIS
MENSURA TUBULI AERIS MENSURA TUBULI AERIS
MENSURA TUBULI AERIS MENSURA TUBULI AERIS

COMMENTARIUS

DE MANDRAGORIS

*Commentarius iste lectus fuit ab auctore in conventu
Academiae Scientiarum Instituti Bononiensis ha-
bito Quint. Kal. April. anni 1833.*

BONONIAE

EX TYPOGRAPHICO ERGASTIO AB ULMO ET JOSEPHO THOMINI

L. NEEDEYAT

Quandoquidem verba de Mandragoris hodie vobis facere constituerim, Sodales praestantissimi, id praesertim demonstrandum mihi sumo, genus hoc plantarum, etsi ab antiquissimis temporibus memoratum, plurimis de rebus tenebrarum obscuritate hactenus obduci, adeo ut plenioram notitiam de speciebus, quae sub illo latent, nondum possideamus. Et ut ab historia prima Mandragorarum exordium sumam, statim animadvertam, esse plerosque, qui putent, Sacras litteras jam loquutas fuisse de illis, ubi agunt de *Dudaim*. Scilicet habemus in Genesi (cap. 30. v. 14.) haec verba: » Egressus autem Ruben tempore messis triticeae in agrum reperit mandragoras (textus habet *Dudaim*), quas matri Liae detulit, dixitque Rachael da mihi partem de Mandragoris filii tui. » Item legimus in Cantico Canticorum (cap. 7. v. 12. 13.), sponsam ita alloqui dilectum suum: » Mane surgamus ad vineas, videamus, si floruerit vinea, si flores fructus paruriunt, si floruerunt mala punica, ibi dabo tibi ubera mea. Mandragorae dederunt odorem. In portis nostris omnia poma nova, et vetera, dilecte mi, servavi tibi. »

Hoc autem vocabulo Mandragorae ad significandum *Dudaim* Sacrarum Litterarum primi usi sunt Septuaginta Interpretes Bibliorum, et cum iis retinuit versio latina, quae *Vulgata* audit. Verum lis oborta est inter commentatores cum sacros, tum profanos, an Mandragorae Septuaginta Interpretum, et *Vulgatae* nostris respondeant, cujus disputationis plenissimam habemus historiam apud Olaum Celsium in Hierobotanico (pag. 3.), et apud Alphonsum Nicolaum in libro, cui titulus — *Dissertazioni, e lezioni di Sacra scrittura* (Venezia 1782. tom. 6. p. 280.) —, ne dicam de aliis pluribus, quam pro-

fecto litem facilius diremissent, si uberiores habuissent de Mandragoris nostris notitiam.

Sub generico Mandragorae nomine tres latere species mox facile ostendam, quarum quae grandior, flore albo-virenti, injucundo, et injucunde olente pollet. Haec hyeme decedente apud nos floret, et vere insequente poma sua, sive baccas perficit. Reliquae autumnio flores gignunt coloris violacei, fructusque suos eadem tempestate maturant. Cunctarum vero poma neque mole spectanda, neque esu grata, imo noxia, quia soporifera, neque suavi odore, sed qui caput tentet, pollentia.

At Sacrae Litterae loquuntur de Mandragoris tempore messis triticeae occurrentibus in campo, tunc cum vineae, et mala punica florent, idest aestate. Mandragorae, quas Rachael petierat a Lia, valde erant ab illa expetitae, erant in deliciis Hebraeorum, quia Sponsa Cantorum inter res suaviores, de quibus loquitur, memorat Mandragoras, et fragrantiam earum speciatim affert, gestitque, se poma vetera, et nova dilecto suo servasse. Quid horum in Mandragoris nostris? Nihil profecto. Ita ut evidentissimum sit, Mandragoras Sacrarum Litterarum ad nostras nullimode pertinere, et illarum *Dudaim* rectius forte convenire cum *Cucumere Dudaim* L., cujus pomum odore suo, cum aestate maturuerit, fragrantissimo etiam nunc in deliciis est incolarum orientis.

Nunc si quis rerum antiquarum cupidus quaerat aliquam ex Mandragoris nostris in illa, de qua Theophrastus loquitur, facile ostendam, hunc similitudine nominis deceptum ire. Audiamus verba ipsius Theophrasti, quibus post descriptam Ferulam agit de Mandragora: » Ex reliquis autem quaedam (Ferulae) proximiora caule constant ceu Mandragora, Cicuta, » Elleborum, Albucum. Fructus Mandragorae peculiaris, qui » niger, racematus (vel ut alii transferunt acino uvae similis) » vinosusque suo sapore sentitur » (edit. Stapel. lib. 6. p. 550). Ergo Mandragora Theophrasti Ferulae modo caulescit, dum nostrae sunt prorsus acaules, illa habet folium decompositum, nostrae indivisum, illa distinguitur fructu nigro, racemoso, aut acino uvae simili, et sapore vinoso praedito, nostrae ferunt baccam solitariam, extus luteam, et sapore prorsus diverso pollentem. Quaenam igitur similitudo inter hasce plantas? Nulla alio profecto, quam in nomine. Verum Theophrastus (l. c. lib. 9. cap. 9. p. 1041.) miranda quaedam

mémorat de stirpe sua, quae forte convenientiam ejus cum aliqua ex nostris portendunt: » Herbarios, inquit, partim for- » san recte, partim, quo rem suam ostentent, ac praedicent, » docent, Mandragoram esse succidendam ter prius ense cir- » cumscriptam; deinde ab altero homine ad occasum spectan- » te.» Ridiculum sane foret fabellis istis fidere, et magis ad- huc ridiculum similitudinem, aut differentiam specierum eis- dem concedere. Quare, missis hisce nugis, ad alios aucto- res perscrutandos transeamus.

Dioscorides primus omnium est, qui de duabus ex Man- dragoris nostris loquutus sit hisce verbis: » Mandragoras duum » est generum, nigra, quae foemina, et alba, quae mas di- » citur, foemina foliis provenit Lactucae minoribus, angustio- » ribusque, virosis, ac graveolentibus, humi sparsis, mala » gerit sorbis similia, odorata, in quibus semen veluti pyro- » rum. Radicibus cohaeret magnis, binis, ternisve, inter se » convolutis, nigris foris, intus albis, crasso cortice vestitis, » caulem nullum fert. Mas folia habet magna, alba, laevia, » ut betae, malaque alterius duplo majora, colore in crocum » inclinante, jucunde cum gravitate quadam olentia, quorum » pomorum cibo aliquantum opiliones soporantur. Radix alte- » rius est similis, major tamen, et candidior. Orbata et haec » caule » (Diosc. ex Camer. epit. p. 818. 819.). Cum agam de speciebus ad hoc genus pertinentibus, facile mihi erit de- monstrare, Mandragoram foeminam Dioscoridis referri ad *Mandragoram officinarum* L., marem vero ad *Mandragoram vernalem* nostram. Is autem auctor, cum sollicitus potissimum esset de viribus plantarum perquirendis, affirmat, utramque Mandragoram virtute emetica, contrastimulante, et narcotica pollere, nec carere portento, cum radices earum ad amatoria valeant, nec non ad emolliendum ebur, » dum senis horis cum » eo decoctae sint, ita ut quam effingere optaveris formam, ipsum facile accipiat » (Comm. l. c. cap. 78.). Quae vires cum differant ab illis, quas Theophrastus tradiderat de planta sua, hac etiam de causa clare patet, Mandragoras Theo- phrasti, et Dioscoridis distare inter se.

Veruntamen non ita Plinius persensit (Nat. hist. lib. 25. cap. 13. ed. Paul. Man. p. 678.). Cum enim affirmat, succum Mandra- gorae » fieri et a malis, et a caule, deciso cacumine, cum » narrat, effossuros Mandragoram cavere contrarium ventum,

» et tribus circulis ante gladio circumscribere, postea fodere » ad occasum spectantes » (Nat. his. l. c. p. 678.), totum id a Theophrasto transcribit. Cum vero de Mandragora mare, et foemina, deque characteribus, et virtutibus earum agit, Dioscoridis verba ipsamet refert, quas Theophrasti, et Dioscoridis plantas cum distinctas esse species jam monstraverim, patet, Plinium fictam ex utroque Auctore Mandragoram sibi confecisse. Neque haec Plinii negligentia admirationem in nobis pariat, cum unicuique notum sit, eum magis sollicitum fuisse de colligendis undecunque sententiis, quam de illis perpendendis, seligendisque. Miremur potius etiam fabulosa de his plantis fuisse amplexum, et cum Dioscoride narrasse, Mandragoram ab aliis vocari Circejum, quasi sit herba ad incantationes, qua Circe saga

Carminē quum tantum, tantum quum gramine posset
Ovid. Meth. lib. 14. v. 34.

portentiferis venenis cuncta inquinabat. Alibi enim idem Plinius irridet arti magicae (Nat. hist. lib. 26. cap. 4. p. 683.), et quaerit, » ubinam fuerint magicae vanitates, cum Cimbrici, » Teutonique terribili Marte ulularent, aut cum Lucillus tot » reges Magorum paucis legionibus sterneret, cur Caesaris miles ad Pharsaliam famem senserit, si abundantia omnis contingere unius herbae felicitate poterat » (Nat. hist. l. c.). Verum non ego vos diutius in hisce nugis immorabor, cum sciam, vos quoque

herbas, atque incantata lacertis
Vincula cum magno risuque, jocoque
Horat. Sat. 9. v. 49. 50.

facile esse accepturos.

Atqui non ita cogitarunt, qui, Romano imperio delapso, fuerunt homines. Etenim cum teterrima ignorantiae nox longe lateque insedisset terrarum orbi, tunc somnia, terrores, sagae, nocturni lemures, portentaque thessala undique quaesita sunt, et credita. Non amplius de viribus medicis Mandragorae quaestio fuit, non de distinguendis earum speciebus, sed philtrea amatoria, sed magica pro pudor! potestas a Circejo petita.

Quae de mare, et foemina, sive de duplici, et distincta specie tradiderat Dioscorides, translata sunt ad radicem Mandragorarum coxendices masculinos, vel foemininos mentientem effigiendam, ut altera mares, altera foeminas incantaret; sub hisce formis radices Bryoniae, et Arundinis arte insculpebantur, et a circulatoribus pro radicibus Mandragorarum veniebant in trivio. Quis non rideat, cum in Horto Sanitatis anno 1511. Venetiis recuso (cap. 276. 277.) adhuc conspiciat in rudibus illis figuris a Cuba datis integrum hominem cum caesarie, et barba, integramque mulierem ab herba Mandragorae maris, et foeminae pro radice pendere!

Itaque qui viri a renatis litteris operam doctrinis assequendis navarunt, de fabellis istis erubuerunt. Tunc interpretes, atque commentatores veterum botanicorum omnem dederunt operam, ut malas circulatorum artes deriderent. Tunc investigationes susceptae, ut plantae, quae sub Mandragorae maris, et foeminae nomine a Dioscoride fuerant indicatae, dignoscerentur, imo prae manibus botanicorum essent. Tunc virtus medica iterum quaesita est in Mandragoris. Et re vera Mandragora mas prima omnium patuit, et a Leonardo Fuchsio figura, ut ut imperfecta, sancita fuit in *Histor. pl. p. 530*, quae quidem figura folia plantae sat bene commonstrabat, sed sine floribus, sine fructibus in recentiori statu, vixque fructum siccum, atque discerptum seorsim prae se ferebat. Statimque alii botanici vel imaginationi indulgentes, vel a brevissima Dioscoridis descriptione characteres mutuati figurae Fuchsianae flores, vel fructus fictos addiderunt, prout videre est in figuris Matthioli, Tragi, Camerarii, Stapelii, Dodonaei, Lobelii, Joannis Bauhini, Chabraei, aliorumque, ut fusius suo loco ostendam. Mandragora vero foemina Dioscoridis nunquam hisce botanicis innotuit, et figuras fructus ejus turbinati, quas dederunt, omnino fictas esse ictu oculi facile quis intelliget, cum neque haec, neque alia Mandragora hujusmodi fructum gerere ullo unquam tempore visa sit.

Interea cum seculo praeterlapso Carolus Linnaeus de regno vegetabili ordinando cogitaret, et species plantarum, quae tunc cognoscebantur, characteribus distinguere, et firmare vellet, ubi pervenit ad Mandragoras, perpensis omnibus, quae antea tradita fuerant, quorum pauca erant vera, complura ficta, cumque unam tantum Mandragorae speciem sibi comparare po-

tuisset, autumavit, unam omnino Mandragoram in natura offendi, » putans, ut ille habet in Hort. Cliff. p. 57, species » sub hoc genere datas vix alias esse, quam varietates, fructus figura, et scabritie differentes », caeterum rem iis, quibus florum omnium specierum concederetur examen, dijudicandam reliquit (l. c.).

Atqui id mihi plenissime se se obtulit, tunc cum hortus botanicus Bonouiensis curis meis traditus est. Etenim duas Mandragorae species ibi cultas reperi, et paullo post tertiam ex Sicilia mihi comparavi; quae omnes cum a plurimo tempore quotannis floeant, et saepe fructum perficiant, facile mihi probarunt, se esse diversissimas. Quare commentario hoc, quem humanitati, et sapientiae vestrae subjicio, Sodales praeclarissimi, rem omnem exponam, et dirimam, ut, praemissis iis, quae ad genus Mandragorae firmandum valent, species, quas comprehendit, describam, et figuris perquam diligentissimis commontrem, a quibus facile liquebit, unam tantum ex his notam fuisse Linnaeo, et systematicis omnibus, qui Linnaeum sequuti sunt, reliquas vero duas in censu specierum novarum necessario habendas.

CLASSIS PENTANDRIA

ORDO MONOGYNIA

MANDRAGORA

Lin. Gen. pl. ed. 5. p. 84. Juss. Gen. pl. p. 125. Tourn. Inst. rei herb. 2. tab. 12. Gaert. De fruct. et semin. tom. 2. p. 236. tab. 131. Vent. Tabl. du reg. veg. tom. 2. p. 370.

Atropa Lin. Gen. pl. ed. 6. p. 99.

Perianthium liberum, monophyllum, quinquefidum, persistens. Corolla campanulata, quinquefida, calyce longior, marcescens. Stamina epipetala, filamentis basi barbatis. Bacca globosa, vel oblonga, unilocularis, tota farcta. Semina reniformia.

Habitus. Herbae macrorrhizae. Folia omnia radicalia, bullata. Scapi radicales, breves, uniflori, conferti inter folia.

Ord. nat. Luridae *Lin. Ord. nat. n. XXVIII, et Prael. in ordin. nat. p. 584. Solaneae Juss. Gen. p. 124, et in Ann. du*

Mus. d' hist. nat. tom. 5. p. 256, et tom. 15. p. 337. R. Brown. Prodr. p. 443, et ed. 2. tom. 1. p. 299. Solanaceae Bartl. Ord. nat. p. 193. Schultz. Natürl. syst. des pfl. p. 399.

1. *MANDRAGORA vernalis*: foliis late ovatis, primis obtusissimis, serioribus acutis, calycibus bacca globosa brevioribus *Tab. I.*

M. vernalis Bert. Virid. Bon. veg. p. 6.

Μανδραγόρας Diosc. lib. 4. cap. 74.

M. fructu rotundo C. B. P. p. 169.

Ital. Mandragora. Mandragola. Mandragora maschia.

Mela canina. Targ. Tozz. Diz. bot. 2. p. 31.

Perenn. Colitur in hortis Italicis ab antiquissimo tempore. In horto bot. Bononiensi jam erat ante meum adventum, idest decem octo abhinc annis, et adhuc perdurat, imo quotannis floret Martio, et Aprili, et saepe unum, alterumve fructum perficit.

Radix, seu potius rhizoma magnum, carnosum, simplex, fusiforme, vel bi-trifidum, sectionibus pariter fusiformibus, perpendiculariter descendens, fibrillis lateralibus adpersum, extus sordide albens, intus albidius. Folia prima minora, subrotunda, obtusissima, valde corrugato-crispa, et bullata, successiva gradatim majora, ovata, minus obtusa, seriora demum omnium grandiora, late ovata, acuta; novissima haec in planta culta etiam pedem longa, quatuor-quinque pollices lata. Omnia margine undulata, nunc integerrima, nunc uno alterove dente notata, nunc subrepanda, bullata, glabra, aut subpilosa, nauseose foetentia, laete viridia, basi agustiora, et decurrentia in petiolum brevem, crassum, depressum, continuatum in costam mediam, a qua venae reticulatae diffunduntur in folium. Scapi radicales, numerosi, inter folia, nudi, uniflori, foliis multo breviores, pallide virides, villosi, inferne teretes, apice fere pentagoni, diu sibi succedentes. Calyx quinquesfidus, laciniis ovatis, aut ovato-lanceolatis, acutis, erectis extus subvillosis, nervo in scapum continuato diremptis. Corolla parva, campanulata, extus villosula, calyce paulo, nec duplo, longior, albo-virens, subinde cum laevissima tinctura coerulea; ejus lacinae oblongae, obtusae, aut vix acutae, dorso trinerviae, reticulato-venosae, strictae. Stamina corolla dimidio breviora. Filamenta subulata, alba, apice incurvula, basi circum-

circa dense barbata, villis patentibus, albis, sub lente crebre articulatis. Antherae oblongae, incumbentes, biloculares, pallidissime flavae, et fere albiae; loculis longitudinaliter unisulcatis, apiceque filamentum interposito connexis. Ovarium ovoideum, insidens circello glandulari, luteo, utrinque in glandulam globulosam extuberante. Stylus filiformis, teres, crassus, staminibus longior, superne incurvulus. Stigma capitatum, hemisphaericum, papillis tenuissimis echinulatum, luteo-virens. Bacca globosa, grandis in genere, obtusa, levis, glaberrima, calyce multo major, et longior, matura lutea, et cum jucunditate quadam graveolens, odore caput tentanté. Semina superficialia, reniformia. Stirps in aprico tantum florens, et fructificans, nunquam in umbrosis, humentibus. Odor floris ingratus, sed levis.

Haec species praetervisa Linnaeo, et systematicis, qui Linnaeum sequuti sunt; ideo in censu novae speciei habenda. Attamen cognovit Dioscorides, et post renatas litteras cognovit Fuchsius, qui in Hist. pl. p. 530. dedit figuram ejus radice, et foliis praeditam, at carentem floribus, et fructibus in statu recenti; seorsim tantum exhibuit figuram fructus siccis, et discerpti. Figuram Fuchsianam transcripserunt Joannes Bauhinus Hist. pl. 3. lib. 34. p. 617., et Chabraeus Sciagraph. p. 524. At Matthiolus (ed. Valgr. an. 1585. tom. 2. p. 1133.) addidit herbae figuram fictam fructus recentis, scilicet quae exhiberet fructum longitudinaliter sulcatum, quod contra naturam omnino est. Tragus peiori ratione finxit in figura sua fructum apice calyce coronatum. Camerarius Epit. p. 819., Dodonaeus Pempt. p. 457., Stapelius in Theophrasto p. 585., C. Bauhinus in Matthiolo p. 759., Lobelius in Observationibus p. 138., et in Iconibus p. 267. florem quadrifidum de imaginatione factum demonstrarunt. Quarae hae figurae omnes nunc contemnendae sunt a botanicis.

2. *MANDRAGORA officinarum*, foliis ovatis, primis obtusis, reliquis acuminatis; laciniis calycinis lanceolatis, baccam oblongam aequantibus *Tab. II.*

M. officinarum *Sp. pl. ed. 1. p. 181. Bert. Vir. Bon. veg. p. 6.*

Atropa Mandragora *Sp. pl. ed. 2. p. 259. Sibth. et Smith. Fl. Graec. 3. p. 26. tab. 232. excl. nonnull. syn.*

Ἐπίδραξις Diosc. lib. 4. cap. 74.
Ital. Mandragola femmina.

Perennis. Nascitur sponte in Sicilia, unde habui et plantam siccam, et semina ab Eq. Gussonio. Colitur in horto bot. Bononiensi ex seminibus siculis. Floret Septembri decedente, et Octobri.

Radix minor, quam in praecedente, extus nigrescens, intus alba, caeterum ejusdem formae. Folia quoque minora, at proportione servata ejusdem formae, prima obtusa, reliqua acuminata, ex glauco-viridia, supra nitida, subtus pallidiora, plus minus hirta, margine ciliata, longius petiolata. Scapi radicales, diu sibi succedentes, inferne teretes, apice exquisite pentagoni, villosi, viridi-purpurantes. Calyx subhirsutus, laciniis lanceolatis, acuminatis, margine crispulis, nervo medio insigni, in angulos scapi continuato, reticulato-venosis. Corolla campanulata, grandis, calyce fere triplo longior, dilute violacea, speciosa, extus hirsutula. Tubus brevis. Limbus profunde 5-fidus, laciniis oblongo-obovatis, dorso prope basim trinerviis, quibus nervis in pagina superiore respondent lineae tres albae, reliqua parte reticulato-venosis. Stamina corolla, et pistillo breviora; filamentis subulatis, ascendentibus, apice incurvulis, basi multo villo albo, articulado antice barbatis, barba claudente faucem corollae; antheris oblongis, incumbentibus, bilocularibus, immaturis pallide flavis, sed expulso polline saturatius flavis. Ovarium ovoideum, virens, nitidum. Stilus filiformis, albus, leviter curvulus. Stigma capitatum, hemisphaericum, emarginatum, viridi-luteolum. Bacca matura ovoideo-oblonga, obtusa cum apiculo in medio, longitudine calycis, luteo-fulva, odore gravi, tamen non ingrato, praedita, multo minor, quam bacca speciei praecedentis. Antiquiores botanici Tragus, Matthiolus, Camerarius, Lobelius, Dalechampius, Dodonaeus hanc plantam omnino non cognoverunt. Tragus id palam, et aperte testatur in *Histor. stirp.* p. 891., ideo nullam figuram ejus exhibet. Matthiolus (ed. Valgr. an. 1585. tom. 2. p. 1124) finxit pomo globoso, et calyce facto foliolis late ovatis, bacca ipsa multo minoribus, quae res prorsus commentitiae. Camerarius (*Epit.* p. 818.) ipsam figuram Matthioli, at contractiorem, transcribit. Lobelius *Obs.* p. 138., et Dodonaeus *Pempt.* p. 457.

nihil aliud ostendunt praeter fructum pyriformem, seu turbinatum, quod contra naturam ejus omnino est. Dalechampius (Lugd. hist. 2. p. 1726.) cum mutuatus esset figuram a Matthiolo, adjunxit ei fructum turbinatum Lobelii, et Dodonaei. Igitur horum auctorum synonyma omnino negligenda, et cum his pari pacto negligendum Bauhinianum illud *Mandragora fructu pyri* C. B. P. 169.

Haec autem est ipsamet Mandragora, quam unam Linnaeus cognovit, et descripsit, ut patet ex notis characteristicis ab illo datis, pariter ac ex descriptione, et figura ejus, quas habemus in splendidissima Flora Graeca Sibthorpii, et Smithii. At hi auctores perperam traxerunt ad hanc speciem etiam synonyma, quae ad praecedentem pertinebant, cum de earum distinctione nihil compertum haberent.

3. MANDRAGORA *microcarpa*: foliis ovato-lanceolatis, acuminatis; laciniis calycinis lanceolato-linearibus, bacca globosa longioribus *Tab. III.*

Ital. *Mandragola minore.*

Perenn. Nascitur in Sardinia, unde habui sine nomine a Prof. Morisio. Colitur ab antiquo tempore in hort. bot. Bononiensi, ubi illam quotannis florentem vidi, at serius, quam reliquae duae, fructificare caepit. Floret Octobri, et Novembri paulo serius incipiens, quam praecedens; fructum maturat sero autumno.

Radix omnium minor, extus nigra. Folia ovato-lanceolata, prima acuta, reliqua acuminata, omnia atro-virentia, hirta, petiolis passim purpurantibus. Scapi omnino ut in specie praecedente. Calyx profunde quinquefidus, subhirsutus, laciniis lanceolato-linearibus, longe acuminatis, apice recurvulis, uninerviis. Corolla calyce circiter duplo longior, saturate violacea, extus subhirsuta, limbo profunde quinquefido, ad solem leniter recurvo, laciniis oblongis, obtusis, dorso trinerviis, et insuper reticulato-venosis. Stamina generis, corolla dimidio breviora, filamentis basi dense barbatis, villis albis, nitidis, implexis, minus crebre articulatis, quam in praecedente specie. Antherae immaturae albido-violaceae. Pollen pallidissime luteolum. Ovarium parvum, ovatum, flavescens, insidens nectario orbiculari, depresso, initio saturate virenti, deinde aurantio-fulvo, utrinque instructo glandula prominente. Stilus filiformis, albus, staminibus multo

longior, sed corolla inclusus. Stigma capitatum, bilobum, viridi-lutescens, totum tectum papillis minutis. Bacca omnium minor, globosa cum apiculo in medio, calyce brevior; ubi maturuerit, colore, et odore praecedentis speciei. Odor floris subnarcoticus, levior quam in flore *Mandragorae officinarum*.

Haec species omnino praetervisa botanicis cum antiquis, tum recentibus, nisi quis forte confuderit cum *Mandragora foemina* Dioscoridis, de qua quidem re nihil ex eorum verbis apparet. Proxima profecto est huic speciei; verum ab illa probe distinguitur foliis, calycumque laciniis longe angustioribus, corolla minore, polline fere albido, tempore florendi, et fructificandi seriore, praesertim vero bacca, quae globosa est, et admodum parva, ut ipso calyce suo brevior sit.

Usus Mandragorarum. Denique, ut nihil de illis, quae ad *Mandragoras* spectant, praeterrittam, etiam de earum viribus medicis nunc paulo fusius verba faciam. Veteres, ut habemus ex Galeno (7. simpl. med.) facultatem refrigerantem radici *Mandragorarum* tribuebant, tamen non sine aliqua caliditate, proinde soporis conciliandi vim in illa dignoscebant. Dioscorides laudat ad bilem, et pituitam vomitione extrahendam, tum in medicamentis ocularibus, et in his, quae dolores finiunt. Etiam in foliis recentibus virtutem ponit inflammationis oculorum compescendae, et strumae, atque suppurationis discutiendae, vimque soporiferam baccis praesertim assignat. Linnaeus in *Mat. Med.* p. 30. n. 88. venenatam qualitatem, et vim stupefacientem, narcoticam, atque abortivam dat radici *Mandragorae*, sed nunc medicamentum exoletum esse monet. Nos, si de viribus harum plantarum aliquid statuere vellemus, profecto vim, quam contrastimulantem, seu deprimentem dicunt, facile in illis agnosceremus, nec forte ita contemnendam, ut Linnaeus asserit. Verum periculis in morbo faciendis obstat difficultas habendarum stirpium, quae quidem in Italia ita raras sunt, ut vulgatum adagium de phoenice illis maxime conveniat

*Che vi sia ciascun lo dice
Dove sia nessun lo sa.*

... sed corona inclusa. Stigma capitulum bilobum
... coram lectum papillis minutis. Lobus sin-
... quam minor globosa cum apice in medio calyce in-
... et colore purpureo speciosa
... in hoc Alantem...

Hinc species omnia praesertim botanica cum antea
... tunc tunc forte considerat cum Alantem
... de qua quibus se nihil ex eorum
... Proxima proleto est nota species verna ad
... illa prole distinguit foliis calycibus incisulis longis an-
... gustioribus, corolla minore, polline fere alido, tempore
... torendi, et fructificandi seriore, praesertim vero haec
... quae globosa est, et admodum parva, ut ipsa calyce suo
... praevideat.

... Deinde, ut nihil de illis, quae ad
... praesertim, etiam de eorum vi-
... rionis medicis nunc paulo latius verba faciam. Vetus, ut
... habentur ex Galeno (7. simpl. Arab.) facultatem referunt
... tantam radicem Alantem. tamen non sine
... aliquid ex parte, praesertim admodum in illis
... quoscumque Diocorides facit alantem, et pinam verna
... non extirpanda, tum in medicamentis oculis, et in
... hic, quae dolores unius. Etiam in foliis recentibus vitu-
... tem boni inflammationis oculorum compescenda, et simi-
... nase, atque appetentiam discutientibus, vituque eorum
... tam parca praesertim regna. Etiam in Gal. Med. p.
... et vinctum pariter, et vinu stipularum, et
... coram, quae Alantem de radicibus Alantem, sed non
... medicamentum exolutum esse nonet. Nos, si de vitu, in-
... tam plantam aliquid statuerimus, proleto vinu quum
... constitutum, seu depuratum dunt, facile in illis
... agnoscat. nec forte in continentibus, ut Alantem
... asse. Verna pariter in modo facienda oculis dunt-
... las pariter alantem, quae quidem in Alantem in
... suat, et vulgata ab eis de phoenice illa maxime con-
... verna

De vi et carere in Alantem
... in Alantem in Alantem

Mandragora sernolis Bert.

Bellini del.

Lit. Vannoli.

C. Bettini del.

Mandragora officinarum L.

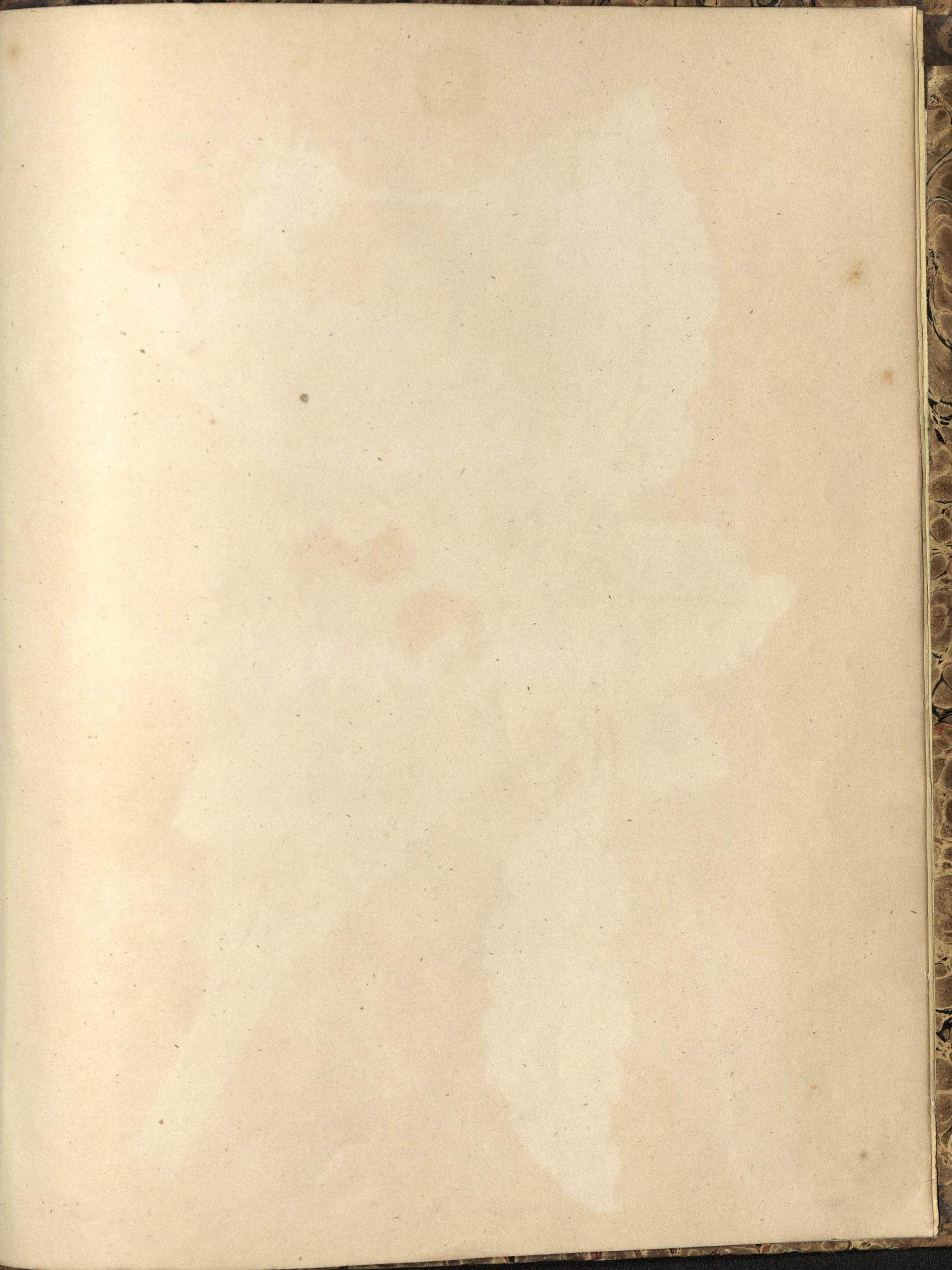
Lib. ^o *vanmoli*.

Mandragora microcarpa Bert. Com.

Lit. ^o Lannoli.

C. Battini del.

UB WIEN

+AM360279905

